

УЧАСТЬ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИНАХ ПРИРОДООХОРОННОГО ХАРАКТЕРУ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Коритко Л. Я.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії та історії держави і права

Івано-Франківського факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

В статті розглядається одна з форм міжнародного природоохоронного співробітництва на початку ХХ ст. – проведення різноманітних з'їздів, конгресів, зборів та інших заходів. В їх роботі приймали участь представники Східної Галичини, яка перебувала в складі Австро-Угорської імперії.

Ключові слова: міжнародне природоохоронне співробітництво, Східна Галичина, Австро-Угорська імперія.

В статье рассматривается одна из форм международного природоохранного сотрудничества начала ХХ в. – проведение различных съездов, конгрессов, собраний и других мероприятий. В их работе принимали участие представители Восточной Галичины, которая пребывала в составе Австро-Венгерской империи.

Ключевые слова: международное природоохранное сотрудничество, Восточная Галичина, Австро-Венгерская империя.

One of the forms of the international nature securing cooperation at the beginning of the XIXth century, namely the conducting of various meetings, congresses, and others gatherings is considered in the article. The representatives of the Eastern Halychyna, which was a part of the Austria-Hungary Empire, took part in their work.

Keywords: international nature securing cooperation, Eastern Halychyna, Austria-Hungary Empire.

На сьогодні навколишнє природне середовище в Австрії поки що не знаходиться під такою загрозою забруднення, як у більшості інших промислово розвинутих країн Європи. Австрійська влада зацікавлена в підвищенні популярності в Європі альпійських курортів, вживаються заходи, спрямовані на обмеження забруднення в країні, але, на думку науковців, недостатньо. В історичному аспекті певний період часу до Австрії належали й сучасні західні українські землі (Галичина, Буковина, Закарпаття). Після першого поділу Речі Посполитої 1772 року австрійський уряд сформував на базі Галичини нову провінцію – «Королівство Галичини і Лодомерії», – до складу якої увійшли як українські, так і польські етнічні землі (Краківщина, Сандомирщина). У науковій літературі для позначення цих українських земель прийнято вживати поняття Східна Галичина. Вважається, що економічна політика австрійського уряду насамперед зводилася до нещадної експлуатації природних багатств українських земель. Колоніальна суль політики австрійського уряду щодо Галичини виявлялася, зокрема, у нафтовидобувній промисловості. Одержану нафту вивозили із західноукраїнських земель, як правило, у сирому стані. Її переробка відбувалася здебільшого в промислово розвинутих регіонах імперії, що позбавляло край можливості мати власну нафтопереробну промисловість. Аналогічна практика застосовувалася й щодо розвитку інших галузей західноукраїнської промисловості: гірничої, лісової, шкіряної тощо. Незважаючи на це, Східна Галичина відіграла певну роль у відносинах Австрії з іншими державами з приводу охорони та раціонального використання природних об'єктів та їх ресурсів.

Вивченню австрійського природоохоронного законодавства ХІХ–поч. ХХ ст. приділили увагу сучасні українські науковці О. І. Логвиненко, Б. В. Кіндюк, О. Р. Проців, В. М. Клапчук, П. Б. Хоєцький. Гірничі відносини, в т. ч. в історичному аспекті, досліджували Р. С. Кірін, О. Ю. Макаренко, О. О. Мозуляка, та інші. Історії розвитку лісового права, в т. ч. в Австрії ХІХ ст., приділив увагу В. П. Непийвода. Але, окремого дослідження міжнародного природоохоронного співробітництва за участю Східної Галичини в складі Австрії, на даний час в історико-правовій науці немає.

Метою даної наукової розвідки є дослідження ролі Галичини (її української частини – Східної Галичини) у міжнародно-правових відносинах природоохоронного характеру в період перебування в складі Австро-Угорської імперії (до 1918 року).

Для цього, вважаємо, необхідно розв'язати такі завдання:

- визначити форми міжнародного природоохоронного співробітництва, які мали місце на початку ХХ ст.;
- вивчити участь Східної Галичини в міжнародних природоохоронних заходах.

Східна Галичина (в складі Галичини) досить успішно діяла на міжнародній арені в деяких питаннях охорони природи. Мова йде про охорону різних природних об'єктів: надр, тваринного світу, лісових та рослинних ресурсів.

Зазначимо, що впродовж 1870–1900 рр. в усій Галичині природоохоронна робота велася силами членів фізіографічної Комісії Академії наук та Татранського товариства у Кракові і Товариства Природників (Природознавців – Л. К.) імені Коперніка у Львові. Їхня діяльність продовжувалася і на початку ХХ ст. Наприклад, Товариством Природників було розроблено план природоохоронної діяльності, прийнятий Десятим з'їздом лікарів і природознавців Галичини 22 липня 1907 року [1].

У 1901 році в Парижі проходив Перший нафтовий конгрес, де з усіх австрійських країв лише Галичина виступала окремо, делегувала свого представника Залозецького (Zalozieski). Інші краї Австро-Угорської імперії разом представляв проф. Хьофер (Hofer). Загалом, у роботі конгресу взяли участь делегати від багатьох країн з різних континентів: Бельгії, Англії, Німеччини, Голандії, Японії, Румунії, Валахії, Росії, Каліфорнії, Сполучених штатів північної Америки, Канади (назви країн подані так, як вони звучали в 1901 році – Л. К.).

На конгресі був створений керівний орган – Центральний комітет, який очолив президент Ліпманн (Lippmann). Прийнято рішення, що у вищеназваних країнах, делегати від яких приймали участь у роботі конгресу, мали бути створені спеціальні комітети, або відділення для втілення в життя резолюції конгресу [2, с. 29].

Сама резолюція конгресу полягала в наступному:

1. Твердження проф. Хьофера про те, що в місцевостях, де знайдено сірку, не може бути ропи, необхідно вивчити та проаналізувати щодо його важливості шляхом проведення проб і аналізів.

2. Матеріали щодо єдиного методу перевірки нафтових продуктів необхідно підготувати до наступного конгресу, який відбудеться в 1902 році в Бухаресті [2, с. 29].

В імперії планувалося, що за допомогою Крайового нафтового товариства буде створений Галицький місцевий комітет. Цей комітет повинен представляти увесь австро-угорський нафтовий промисел. Тобто, Галичина (в т. ч. Східна) в даних міжнародних відносинах з при-

воду охорони та використання надр, видобутку нафти представлятиме Австро-Угорщину. Також в цьому ж 1901 році, з 18 по 22 вересня 1901 року в Карлсбаді проходив XV Міжнародний з'їзд нафтовиків-бурильників [3, с. 127].

На початку XX ст. назрівала потреба в охороні тваринного світу. В 1907 році у Парижі відбувся Перший мисливський конгрес, ініціатором скликання якого була французька громадська мисливська організація «Saint Hubert Club de France» (Клуб Святого Губерта з Франції). Для участі в ньому з'їхалася вся тодішня наукова, економічна та господарська еліта. Керівництво конгресом здійснювали міністри або керівники департаментів міністерства сільського господарства Австрії та Франції [4, с. 385].

Дослідники мисливського господарства Галичини В. М. Клапчук та О. Р. Проців, зазначають що цей мисливський конгрес розглядав екологічні проблеми: акліматизацію мисливських тварин, і зокрема, муфлон, а також факт знищення багатьох видів мисливських тварин через стрімкий розвиток в окремих місцевостях сільського та лісового господарства, туризму та й економіки взагалі. Науковці вважають, що одним із дієвих заходів для запобігання міграції мисливських тварин на таких територіях є організація вольєрів, особливо для великої дичини, яка в першу чергу від цього страждає. Іншим способом попередження міграції тварин у густозаселених територіях є відлов та переселення мисливських тварин у більш сприятливі умови проживання [4, с. 386].

Піднімалася проблема охорони перелітних птахів, а головним чином перепілок, вальдшнепів, диких качок і гусей. Було прийняте рішення про те, щоб в усіх державах, а головним чином, на території яких пролягали шляхи міграції пернатих, заборонити на час перельоту полювання на перепілок та торгівлю ними. А також, щоб термін полювання на вальдшнепа у різних країнах був відмінений на час перельоту.

Для правового врегулювання проблеми із перелітними птахами керівником клубу Святого Губерта з Парижа графом Ю. Кларі було запропоновано запровадження міжнародної конвенції, яка б охороняла перелітних мисливських птахів і вимагала повної заборони вживання сіток та капканів, а також полювання в будь-який спосіб у час висиджування яєць як на воді, так і на суходолі. Також було запропоновано включити до конвенції заборону відстрілу перелітних птахів з мисливських дробових гармат. Для цього потрібно було добитися від усіх країн повної заборони продажу мисливської зброї більше 4-го калібру. Іншою проблемою регулювання, яка мала міждержавне значення, була охорона морських птахів, і в цьому питанні конгрес прийняв наступну резолюцію: видавати дозволи на право вибирання яєць морських птахів лише у такій кількості, які б не перешкождали росту чисельності популяції; при вилові морських птахів заборонити використання сіток і капканів [4, с. 387].

Для подальшого вдосконалення міждержавних правових стосунків з охорони морських птахів на конгресі була організована комісія, метою якої було проведення досліджень для встановлення міжнародних норм добування морських птахів та складання проекту міжнародної конвенції з охорони морських птахів [5, с. 245].

За твердженням В. М. Клапчука та О. Р. Проціва на той час загрозлива ситуація склалася з популяцією орлів, оскільки за їх добування призначалися премії. Вважалося, що орли-беркути завдавали шкоду мисливській дичині, однак на той час, як засвідчили відомі орнітологи, їх залишилося дуже мало. Постало питання відновлення популяції орлів і для цього слід було вжити необхідних заходів: відмінити за добування орла

будь-які премії, провести роз'яснювальну роботу про корисність цього птаха; охороняти гнізда з пташенятами орлів; вживати заходів щодо виставлення отрути на інших хижаків, так як в цю пастку потрапляє багато орлів [4, с. 387].

Для контролю за виконанням ухваленої конгресом резолюції, була утворена Мисливська комісія, до якої від Галичини був обраний голова Галицького мисливського товариства граф С. Стадніцький, а також батько голови УГКЦ Андрея Шептицького граф Я. Шептицький, депутат Австрійського парламенту та граф З. Тарновський.

В 1907 році у Відні відбувся Міжнародний конгрес по землеробству. На цьому конгресі румунський вчений П. Антонеску підняв питання про необхідність прийняття спеціального законодавства щодо збереження унікальних ландшафтів та пам'яток природи. В Парижі в 1909 році проходив Міжнародний конгрес охорони природи [6, с. 13].

В 1910 році у Відні проходила Перша міжнародна мисливська виставка. У своєму звіті (з 15 травня 1910 року по 16 травня 1911 року) керівництво Галицького мисливського товариства відзначало участь Галичини в цьому заході як справу, що мала історичне значення. Завдяки благодійним коштам, які внесли 107 членів товариства Галичина отримала можливість взяти участь у цій виставці. Було зібрано 30 тис. корон для організації виставки. Галичина була добре представлена на цій виставці і отримала ряд нагород I, II та III класів [4, с. 385].

На той час поступово розширювалася мережа ландшафтних природних пам'яток. Наприклад, завдяки зусиллям тогочасних вчених Л. Ломницького та В. Шафера в 1914 році на території Галичини було взято під охорону унікальний Княж-Двірський ялицево-буковий масив з тисом ягідним. Вагому роль у справі територіальної охорони природи відіграла створена в 1912 році у рамках Татранського товариства «Секція охорони Татр». Секції належить велика заслуга в організації національного парку в Польських Татрах. Так поступово став формуватися якісно новий етап територіальної охорони природи. Для його дальшого розвитку істотне значення мала перша Міжнародна конференція по охороні природи, що була скликана швейцарським урядом в 1913 році в Берні за ініціативою відомого зоолога П. Саразена (P. Sarasin – Л. Я.). У ній взяли участь вчені 17-ти європейських країн, які розробили широку програму природоохоронних дій. На жаль, Перша світова війна на певний час загальмувала її реалізацію [7].

Питання охорони та раціонального використання надр та корисних копалин також розглядалися на фахових з'їздах, конгресах тощо. Зокрема, II з'їзд Польських гірників та металургів відбувся у Львові 23–26 вересня 1910 року [8, с. 182]. III з'їзд Польських гірників та металургів мав проходити в 1914 році у Варшаві [9, с. 273]. Очевидно, що у зв'язку з початком Першої світової війни міжнародне природоохоронне співробітництво призупинилося, і запланований з'їзд був перенесений на пізніший час. Зауважимо, що в Бухаресті проходив III Міжнародний Нафтовий конгрес, згідно його резолюції IV конгрес мав відбутися в 1911 році в Америці [10, с. 198]. З 17 по 20 вересня 1911 року в Будапешті проходив XXV Міжнародний з'їзд інженерів та бурових техніків [11, с. 252].

Тобто, однією з форм міжнародного природоохоронного співробітництва на початку XX ст. було проведення різноманітних з'їздів, конгресів, зборів та інших заходів. В їх роботі приймали участь австрійські представники, в т. ч. галицькі.

До слова, в 1914 році швейцарським вченим П. Саразеном (P. Sarasin) була висловлена думка про створення міжнародної інституції з охорони птахів. На жаль ця

ідея також не була втілена в життя в зв'язку з початком Першої світової війни [6, s. 13]. А в 1918 році, як відомо, Австро-Угорська імперія розпалася. Галичина продовжувала приймати участь в природоохоронних заходах уже в складі Другої Речі Посполитої.

Висновки. З вищенаведеного можемо зробити такі висновки. Однією з форм міжнародного природоохоронного співробітництва на початку ХХ ст. було проведення з'їздів, конгресів, зборів та інших заходів, в роботі яких приймали участь представники Галичини.

Тобто, Східна Галичина (в складі Галичини) досить успішно діяла на міжнародній арені в окремих питаннях охорони природи. Зокрема, в 1901 році в Парижі проходив Перший нафтовий конгрес, де з усіх австрійських країв лише Галичина виступала окремо, делегу-

вала свого представника.

У 1907 році в Парижі відбувся Перший мисливський конгрес, на якому була утворена Мисливська комісія конгресу, до якої від Галичини був обраний граф С. Стадніцкий (голова Галицького мисливського товариства), а також граф Я. Шептицький, батько голови УГКЦ Андрея Шептицького, депутат Австрійського парламенту та граф З. Тарновський. Також представники Галичини (в т. ч. Східної, української) приймали участь в інших природоохоронних заходах.

Вважаємо перспективними напрямками майбутніх досліджень вивчення інших форм міжнародного природоохоронного співробітництва, зокрема, міжнародних та міждержавних угод, укладених в ХІХ–на початку ХХ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Історія заповідної справи – [електронний ресурс]. – Режим доступу : www.reserves.in.ua/info/istorija – Назва з титулу. екрана.
2. Kronika. Organizacya przyszlego kongresu naftowego // Nafta. Organ Galicyjskiego Przemyslu Naftowego pod redakcyą prof. R. Zalozieckiego. – Rocznik IX. – w lutym 1901. – Zeszyt 2. – Lwow : Z Drukarni «Słowa Polskiego», pod zarządem Z. Halacinskiego, 1901. – S. 28–29.
3. Program XV. Miedzynarodowego zjazdu wedrownego techników wiertniczych i VIII. Walnego zebrania «Tow. techników wiertniczych» w Karlsbadzie od 18. do 22 wrzesnia // Nafta. Organ Galicyjskiego Przemyslu Naftowego pod redakcyą prof. R. Zalozieckiego. – Rocznik IX. – w sierpniu 1901. – Zeszyt 8. – Lwow : Z Drukarni «Słowa Polskiego», pod zarządem Z. Halacinskiego, 1901. – S. 127.
4. Клапчук В. М. Лісове та мисливське господарство Галичини : [монографія] / В. М. Клапчук, О. Р. Проців / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2011. – 432 с., іл. : 165, табл. : 98, бібл. : с. 414–431.
5. Krogulski S. Miedzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu / S. Krogulski // Lowiec. – 1910. – № 21. – S. 245–247.
6. Pawlikowsky J. G. Ogolny rzut oka na istote ochrony przyrody, jej znaczenie, zadania i sposoby realizacji / J. G. Pawlikowsky. – Warszawa : Odbitka ze «Skarbow Przyrody», 1932 – 16 s.
7. Заповідні екосистеми Карпат / [Стойко С., Гадач Е., Шимон Т., Михалик С.]. – Львів : Світ, 1991. – 248 с.
8. Kronika. II-gi Zjazd gorników i hutników polskich we Lwowie // Nafta. Organ Galicyjskiego Przemyslu Naftowego. – Rocznik XVIII. – 30 czerwca 1910. – Zeszyt 12. – Lwow : Z Drukarni «Słowa Polskiego», pod zarządem Z. Halacinskiego, 1910. – S. 182.
9. II Zjazd Polskich Gorników i hutników we Lwowie (23–26 wrzesnia) // Nafta. Organ Galicyjskiego Przemyslu Naftowego. – Rocznik XVIII. – 30 wrzesnia 1910. – Zeszyt 18. – Lwow : Z Drukarni «Słowa Polskiego», pod zarządem Z. Halacinskiego, 1910. – S. 269–274.
10. Kronika. IV Miedzynarodowy Kongres naftowy // Nafta. Organ Galicyjskiego Przemyslu Naftowego. – Rocznik XVIII. – 15 lipca 1910. – Zeszyt 13. – Lwow : Z Drukarni «Słowa Polskiego», pod zarządem Z. Halacinskiego, 1910. – S. 198.
11. Kronika. XXV Miedzynarodowy Zjazd inżynierów i techników wiertniczych // Nafta. Organ Krajowego Towarzystwa Naftowego pod redakcyą Dr. S. Barroszewicza. – Rocznik XIX. – 31 sierpnia 1911. – Zeszyt 16. – Lwow : Z Drukarni «Słowa Polskiego», pod zarządem J. Ziembinskiego, 1911. – S. 252–253.